

A fejezet forrása: Stark Gabriella (2010): Óvodapedagógia és játékmódszertan. Státus kiadó, Csíkszereda. 86–91.

VII. ÉRTÉKELÉS AZ ÓVODÁBAN

normatív értékelés	leíró értékelés
kezdeti értékelés	folyamatos értékelés
szummatív értékelés	anyagi ösztönzők
szimbolikus ösztönzők	portfólió

1. A viszonyítás problémája az óvodai oktatásban

Az óvodai értékelés során felmerül a kérdés, hogy mihez viszonyítjuk a gyermekek fejlődését. Szabó-Thalmeiner (2007.175.) három értékelési formát határoz meg a viszonyítás alapján:

a. *Normára irányuló* (normatív) értékelés: a gyermek személyiségjegyeit, vagy tudását egy populáció jellemzőihez viszonyítjuk, vagyis azt vizsgáljuk, hogy a gyermek hol helyezkedik el az átlaghoz képest. Például a csoporton belül mennyire tartja be a szabályokat egy gyermek a többiekhez képest.

b. *Kritériumra irányuló és standardra irányuló* értékelés: a kritériumra irányuló értékelés esetén a gyermekek eredményeit egy külső tényezőhöz, a tantervben megfogalmazott követelményekhez, a standardra irányuló értékelés esetén a kimeneti standardokhoz viszonyítjuk. Ha az értékelés kritériumorientált, a bemeneti tényezők, a tantervben lebontott tudáselemeket tartalmazó követelmények irányítják az értékelést.

Például az óvodában általános követelmény a szóbeli kifejezőképesség fejlesztésén belül, hogy a tanuló legyen képes alkotó módon létrehozni rövid szöveget. Ezt a követelményt figyelembe véve kritériumra irányuló értékelést végzünk, amikor azt mérjük fel, hogy a gyermek képes-e történetet, mesét önállóan alkotni.

c. *Leíró értékelés*: ebben az esetben a gyermeket önmagához viszonyítjuk. Ez a személyre szabott értékelés nem töltheti be a szelekció szerepkörét. A szöveges értékelések során többnyire ezt az értékelési típust szoktuk alkalmazni, a gyermek/szülő számára érthető módon fogalmazzuk meg, hogy önmagához képest mennyit fejlődött egy tanév során a gyermek.

Az új óvodai tanterv javaslatai szerint az óvodai értékelésnek a gyermeknek saját magához viszonyított fejlődését, előrehaladását kellene nyomon követnie, és kevésbé a populációjához viszonyított fejlődését. (Óvodai tanterv 2008.13.) Tehát az új óvodai tanterv a leíró értékelést helyezi előtérbe a normára irányuló értékeléssel szemben. A tanterv módszertani javaslataiban ki van hangsúlyozva, hogy a gyermek fejlődését figyelmesen kell monitorizálni, feljegyezni, közölni és megbeszélni a szülőkkel (bizonyos rendszerességgel).

Az óvodai értékelésnek három *funkciót* kell betöltenie (Módszertani levél 2009):

- *diagnózis*: a jelenlegi helyzet feltérképezése, azoknak a tényezőknek az azonosítása, melyek megzavarják a gyermek fejlődését.
- *mérés*: mit tanult a gyermek?
- *előrejelzés*: megfelelő-e a gyermek fejlettségi szintje a következő szakaszba való lépéshez, s különösképpen az iskolába való belépéshez?

2. Az értékelés típusai

A pedagógiai értékelésnek – funkciója és a folyamat időrendjében elfoglalt helye szerint – az alábbi típusait különböztethetjük meg (Szabó-Thalmeiner 2007.174-175.):

- diagnosztikus/kezdeti értékelés: célja a helyzetfeltárás, döntés-előkészítés;
- formatív/folyamatos értékelés: szerepe a fejlesztés-formálás;
- szummatív értékelés: szakasz záró, minősítő értékelés.

a) Kezdeti értékelés

A kezdeti értékelés révén feltárjuk a gyermekek tudás- és teljesítményszintjét egy-egy oktatási szakasz kezdetén. Mindezek feltárása lehetővé teszi a csoportra, esetleg egyénre szabott nevelő-oktató stratégiák kidolgozását. Ezért minden év elején az első két hét a gyermekekre vonatkozó adatok gyűjtésére van szánva. Az óvónők megfigyelik a gyermekeket a napi program különböző időpontjaiban, elbeszélgetnek mind a gyermekekkel, mind a szülőkkel, annak érdekében, hogy minél realisabb képet alakíthassanak ki a csoportban lévő gyermekek pszichofiziológiai fejlődési szintjére, illetve ismeret- és képességszintjére vonatkozóan (értelmi fejlettség, érdeklődés, előzetes ismeretek, intellektuális készségek). Ezek az információk bekerülnek a gyermekről készített megfigyelések füzetébe, s kiindulópontját képezik a csoport jellemzésének, valamint az évi munkaterv elkészítésének (Módszertani levél 2007b, 2009).

b) Folyamatos értékelés

A formatív vagy folyamatos értékelés a folyamat közbeni segítséget tűzi ki céljául. A gyermekeknek állandó visszajelzést biztosítunk az elért sikerekről, a hibákról, nehézségekről, amelyek lehetővé teszik a menet közbeni korrekciót, illetve önkorrekciót. Ezáltal elkerülhető a gyermekek lemaradása, biztosítani lehet a menet közbeni felzárkóztatást. Ugyanakkor a pedagógus számára is jelentős, hiszen ennek alapján állandóan javíthat a tanítási-tanulási folyamat minőségén, megváltoztathatja az oktatási rendszer bármely elemét (Szabó-Thalmeiner 2007.174).

Az óvodapedagógusok számos lehetőséggel rendelkeznek a napi program során egy helyes, releváns értékelés megvalósításához, mely a csoportban lévő gyermekek reális ismeret- és képességszintjét tükrözi. Ne tévesszük szem elől, hogy az értékelési folyamat része a tanév során megvalósított minden projektnek is. (Módszertani levél 2007b, 2009)

c) Szummatív értékelés

A szummatív, azaz szakasz záró értékelés egy-egy nevelési-oktatási szakasz záróaktusa, célja az összegzés, a záró minősítés.

A félév és év vége, illetve a ciklus vége az óvodás gyermekek alaposabb kiértékelését teszi szükségessé. A régi tantervi koncepció szerint ajánlatos volt egy legkevesebb két hetes időszak beiktatása a gyermekek felmérésére, értékelésére, azonban az új tanterv szemléletmódja szerint a szummatív értékelést sem kell merev időkeretekkel körülhatárolni.

Ez az értékelési forma segítséget nyújt a következő lépések meghatározására a következő félévben/tanévben, illetve az iskolába lépéshez szükséges pszichopedagógiai jellemzési lap elkészítéséhez.

Akárcsak a kezdeti értékelés esetében, ajánlatos változatos adatgyűjtési eszköztárat felhasználni, s kerülni kell az értékelési feladatlapok és tesztek túlzott használatát (Módszertani levél 2007b, 2009).

3. Adatgyűjtési módszerek és eszközök

Az adatgyűjtés során mindig aszerint választjuk meg az alkalmazott módszert és eszközt, hogy mit szeretnénk értékelni. Az óvodában leggyakrabban használt módszerek (Voiculescu 2001.96-100., Ezechiel-Păiși Lăzărescu 2006.158-166.):

- megfigyelés
- beszélgetés (gyermekkel, szülővel)
- alkotások elemzése
- teszt

- ankét

A 2007-es és 2009-es módszertani levélben is találhatóak javaslatok az értékeléshez használható adatgyűjtési módokhoz, eszközökre (Módszertani levél 2007b, 2009):

a) Megfigyelés

A megfigyelés a pedagógiai folyamatok közvetlen észlelésén alapuló módszer. A gyűjtött információk lehetővé teszik, hogy a folyamatról, a gyermekekről, a gyermek megnyilvánulásairól viszonylag teljes, torzítatlan képet kapjunk. A megfigyelés nem a tapasztalatok egyszerű rögzítését jelenti, hanem értelmezéssel, véleményalkotással egészül ki (Fóris-Ferenczi 2008.188.).

Az óvodai értékelési folyamatban nélkülözhetetlen a rendszeres/folyamatos megfigyelés, mely során a gyermek fejlődését követjük nyomon, s általa információkat, adatokat gyűjthetünk a portfólióhoz.

A gyermeknek különböző tanulási tevékenységek alatt tanúsított érdeklődését, aktivitását, a közösségbe való beilleszkedését, a konstruktív magatartásformák kialakulását a folyamatos megfigyelés során mérhetjük fel.

A gyermek megismeréséhez kínál szempontokat Serfőző-Vörös (idézi Fóris-Ferenczi 2008.188.):

- testi felépítés, mozgás, mozgáskésztetés, fizikai leterhelhetőség;
- megismerési képességek, sajátosságok (figyelem, észlelés, emlékezet, gondolkodás, képzelet, kreativitás);
- személyiség: érzelmek, személyes megnyilvánulások, felelősség, önállóság, akarat, becsvágy, teljesítményhez való viszony, énkép, önértékelés;
- beszédtevékenység, kommunikációs képességek;
- társas viselkedés: együttműködés társakkal, felnőttekkel, társas alkalmazkodás, erkölcsi viselkedés;
- érdeklődés;
- tanulási stílus, tanulási sajátosságok.

A megfigyelést könnyen megvalósíthatjuk, viszont nehézségekbe ütközhetünk a megfigyelés adatainak rögzítésekor, főként a nagyobb létszámú csoportok esetén, vagy ha nagyobb arányban vannak a csoportban különleges bánásmódot igénylő gyermekek.

Néhány javaslat a megfigyelés adatainak rögzítéséhez:

- *öntapadós lapocskák* használata, melyre akár tevékenység közben is ráírhatjuk a megfigyelés időpontját, valamint a megfigyelt tényt; ezeket az öntapadós cetliket tevékenység végén behelyezzük a portfólióba (Módszertani levél 2007b).

- a *katalógus-módszer* alkalmazása: e módszer lényege, hogy azokat a tulajdonságokat, képességeket, magatartási formákat, amelyekről úgy gondoljuk, hogy a különféle tanulási helyzetekben fejlesztjük, listázzuk, s az egyes gyermekre vonatkozó megfigyeléseinket ezekbe a rovatokba feljegyezzük (Fóris-Ferenczi 2008.186.). Még könnyebb a módszer alkalmazása, ha a pedagógus kódokat határoz meg minden tanulási tevékenységhez. Mivel a heti tervezéshez amúgy is kódokat használnak az óvodapedagógusok, nyugodtan használhatják ugyanazokat a kódokat a megfigyelés adatainak rögzítésekor (*lásd VI.1. alfejezet*).

- *megfigyelési lapok*, értékelési és önértékelési lapok

Gronlund (idézi Stoica 2001.52-54.) a gyermek megfigyelése révén nyert adatok rögzítéséhez és értelmezéséhez a következő eszközöket javasolja:

- Folyamatos megfigyelési lap
- Rangskála
- Ellenőrzési lap
- Pszichopedagógiai jellemzési lap: standardizált formájú, minden beiskolázási szakasz végén el kell elkészíteni. (*lásd 2. melléklet*)

b) Beszélgetés

A beszélgetés lényege, hogy szóban információkat gyűjtünk. Lásd részletesen: II.2. alfejezetben.

c) Az alkotások elemzése.

Ennek a módszernek a részletes bemutatásával már a II.6. alfejezetben foglalkoztunk.

d) Gyermek portfóliója: a gyermek fejlődését bizonyító adatok rögzítésének komplex eszköze. Minden gyermek esetében kijelölünk egy irattartót, ráírjuk a gyermek nevét és belehelyezjük a különböző dokumentumokat:

- lista az elvárt magatartásokkal;
- megfigyelések a gyermek fejlődésére vonatkozóan;
- a gyermek alkotásai, munkái;
- képek a tevékenységekről, melyeket a tanév során megvalósítottak. (Módszertani levél 2007b)

e) Speciális értékelési módzatok

Minden tevékenység típusnak megvannak a *speciális értékelési módjai* az óvodai oktatásban (Dogaru 2000.24-25., Voiculescu 2001.100.):

- *Matematikai tevékenységek:* feladatlapok, munkafüzetek.
- *Beszédnevelés:* önálló mesélés vagy versmondás, mesejelenetek felismerése, sorrendbe helyezése, tárgyak, személyek felismertetése.
- *Kézimunka, rajz:* alkotások elemzése.
- *Zene, szerepjáték:* szerepek, ünnepek szervezése a szülők részére.
- *Közösségi nevelés, gyakorlati nevelés:* takarítási akciók szervezése, zöldövezetek karbantartása, terem díszítése.
- *Testnevelés:* mozgáspróbák

4. Az óvodai értékelés sajátosságai

A játékokat, szabad tevékenységeket, választott tevékenységeket együtt értékeljük ki a tapasztalati területek szerinti tevékenységekkel, mert nehéz volna elkülöníteni, hogy a gyermek teljesítményéből mennyi tulajdonítható külön-külön mindegyik tevékenységi formának.

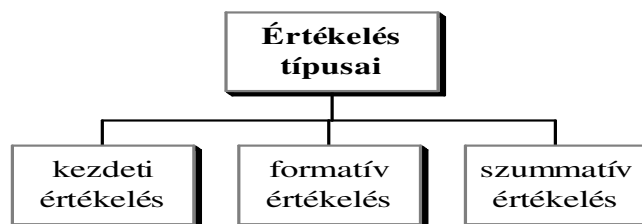
A gyermekek lassan képesek lesznek arra, hogy önmagukat értékeljék, hogy felfedezzék, mit dolgoztak jól és helyesen, illetve, hogy mit hibáztak, milyen hiányosságokat kell pótolniuk.

Ugyanakkor a szülők tájékozódhatnak az értékelés eredményeiről különféle formákban:

- időszakos találkozások;
- kiállítások;
- tematikus levelek;
- a gyerekek hazavitt alkotásai: rajzok, képeslapok, üdvözlőlapok;
- az óvodában berendezett szülői sarok, ahol kifüggesztik a gyerekek alkotásait, a tanult verseket, a feldolgozott meséket és a tematikus tervet.

Az óvodai értékelésben kizárt a jegyekkel történő értékelés. Köznyelvben használatos *minősítéseket* kell alkalmazni, valamint *anyagi vagy szimbolikus ösztönzőket*: piros pont, piros golyó a jutalmazásra, fekete a büntetésre; apró kis jutalmak: pecsételt formák, kivágott figurák, stb. (Dogaru 2000).

Összefoglalás

16. ábra: Az óvodai értékelés típusai a funkciója és a folyamat időrendjében elfoglalt helye szerint

Kérdések, feladatok

1. Fejtse ki véleményét az óvodai értékelés hatékonyságáról és szükségességéről (1 oldalas esszé formájában)!
2. Állítson össze egy 5 feladatlapból álló értékelési portfóliót!
3. Dolgozzon ki egy megfigyelési lapot az óvodás gyermek folyamatos megfigyeléséhez!

Szakirodalom

- Dogaru, Zoe (2000): *Evaluarea cunoștințelor copiilor preșcolari*. Editura Aramis.
- Ezechiel, Liliana – Păiși Lăzărescu, Mihaela (2006): *Laborator preșcolar*. V&Integral, București
- Fóris-Ferenczi Rita (2008): *A tervezéstől az értékelésig. Tanterv- és értékelésmélet*. Ábel Kiadó, Kolozsvár.
- Stoica, Adrian (coord., 2001): *Evaluarea curentă și examenele. Ghid pentru profesori*. Editura Prognosis, București.
- Szabó-Thalmeiner Noémi (2007): A pedagógiai értékelés elmélete. In: Birta-Székely Noémi – Fóris-Ferenczi Rita (szerk.): *Pedagógiai kézikönyv. Az oktatás pedagógiaelméleti alapjai*. Ábel Kiadó, Kolozsvár. 166-202.
- Voiculescu, Elisabeta (2001): *Pedagogie preșcolară*. Editura Aramis, București.
- ***2009: *Módszertani levél: Inkluzív oktatás, hatékony menedzsment és minőségbiztosítás az óvodai oktatásban*. Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, București.
- ***2008: *Óvodai tanterv. Curriculum pentru învățământul preșcolar (3/7 ani)*. Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, București.
http://curriculum2009.edu.ro/Educatie_timpurie/
- ***2007b: *Módszertani levél: Az óvodai értékelésről. Scrisoare metodică: Despre evaluarea în învățământul preșcolar*. Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, București.

